MEJDS. 2018; 8: 109.
Published online 2019 Mar. **Research Article**

Instruction Functional reading texts on reading skills of Slow-paced (Intellectual disability) students with Down syndrome by using Family-centered Individualized Education Program approach

Ali Sadeghi Sayyah[1], ∗Gholam Ali Afrooz[2], Ali Akbar Arjmandnia[3], Masoud Gholamali Lavasani[4]

Author Address
1. PhD student of Psychology and Education Exceptional Children, College of Humanities and Social Sciences, Tehran Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran;
2. PhD in Psychology and Education of special Children, Department of Psychology and Education of special Children, University of Tehran, Tehran, Iran;
3. PhD in Psychology, Department of Psychology and Education of special Children, University of Tehran, Tehran, Iran;
4. PhD in Educational Psychology, Department of Educational Psychology, University of Tehran, Tehran, Iran.
***Corresponding Author's Email**: afrooz@ut.ac.ir

Received: 27 July 2017; **Accepted**: 6 August 2017.

Abstract

Background and objective: Slow–paced students with Down syndrome often have language deficits that acquire a reading challenge. Sight word instruction of daily living skills is a method of intervention that benefits students with severe disabilities who have not achieved literacy. Slow–paced (intellectual disability) students with Down syndrome can use from instruction in functional reading that enhances their daily living. A vital feature of the functional curriculum involves a curriculum focused on skills needed to function in adult life. Thus, a functional curriculum is multifaceted and typically considered to be composed of the following components: functional academics, vocational education, community access, daily living, financial, independent living, transportation, social/relationships, and self–determination. In the absence of implementing educational programs adapted to the abilities based on students' needs and differences of them decrease the beneficial effect. In addition to the fact that school learning will not be carried out properly, the consequences would be such as incur high costs without satisfying results, passing of the golden age of student learning, will reduce the motivation of teachers, students and parents to learn less than expected. Through research conducted by Afrooz and his colleagues, more than 50% of offenders were people who had been selected due to learning difficulties and lack of proper training. The purpose of this study was to evaluate the effectiveness of instruction functional reading texts on reading skills of slow–paced (intellectual disability) students with Down syndrome by using family–centered individualized education program approach.

Methods: The research method was semi–experimental with pretest–posttest one with the control group. The statistical population of all slow–paced students with Down syndrome was from Hamedan city (west of Iran), who studied in exceptional schools in the academic year 2016–17. The sample consisted of 20 slow–paced students with Down syndrome, which was selected by purposive sampling method. Then, they randomly divided into two experimental (n=10) and control (n=10) groups. Data collected by researcher–made reading tests used. Content validity was used to determine the validity of the test, and the percentage of agreement was used to assess its reliability. In the end, the results analyzed in two levels of descriptive statistics (frequency, mean, standard deviation,...) and analytical statistics (Kolmogorov–Smirnov Test, Levine Test, Test of Homogeneity of Variances and Analysis of Covariance).

Results: Results by analysis of covariance showed that of instruction functional reading texts by using family–centered individualized education program approach had a significant effect on the accuracy, speed, and comprehension of readings of Slow–paced students (p<0.001). Besides, its impact on reading speed was more significant than reading accuracy and reading comprehension (p<0.001).

Conclusions: The findings showed that the instruction functional reading texts by using family–centered individualized education program approach increases the reading performance of slow–paced students with Down syndrome.

Keywords*:* Functional reading texts, Individualized education program, Slow–paced (intellectual disability) students with Down syndrome, Reading skills, Family– centered approach.

[Downloaded from www.jdisabilstud.org on 2026-11-03]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1397.8.0.57.2]

Copyright © 2016, MEJDS. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-Non Commercial 4.0 International License (http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) which permits copy and redistribute the material just in noncommercial usages, provided the original work is properly cited.

مجله مطالعات ناتوانی ۱۳۹۷؛ (۸):۱۰۹.

انتشار برخط اسفندماه ۱۳۹۷ مقاله پژوهشی اصیل

اثربخشی آموزش متون کاربردی بر مهارت خواندن دانش‌آموزان آهسته‌گام (ناتوانی هوشی) دبستانی دارای نشانگان داون با رویکرد برنامهٔ آموزش انفرادی خانواده‌محور

علی صادقی سیاح[۱]، *غلامعلی افروز[۲]، علی‌اکبر ارجمندنیا[۳]، مسعود غلامعلی لواسانی[۴]

توضیحات نویسندگان

۱. دانشجوی دکتری روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنائی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران، تهران، ایران؛
۲. دکتری روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنائی، گروه روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنائی، دانشگاه تهران، تهران، ایران؛
۳. دکتری روان‌شناسی، گروه روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنائی، دانشگاه تهران، تهران، ایران؛
۴. دکتری روان‌شناسی تربیتی، گروه روان‌شناسی تربیتی و مشاوره، دانشگاه تهران، تهران، ایران.
* **رایانامه نویسندهٔ مسئول:** afrooz@ut.ac.ir

تاریخ دریافت: ۵مرداد۱۳۹۶؛ **تاریخ پذیرش:** ۱۵ مرداد۱۳۹۶

چکیده

زمینه و هدف: هدف اصلی در آموزش دانش‌آموزان آهسته‌گام (ناتوانی هوشی) با نشانگان داون این است که به آن‌ها کمک شود تا توانایی‌های بالقوه خود را تا بالاترین درجه پرورش دهند و در جهت تأمین نیازهای خود و انتظارات معقول جامعه به کفایت لازم برسند. هدف از پژوهش حاضر، ارزیابی اثربخشی آموزش متون خواندن کاربردی بر مهارت خواندن دانش‌آموزان آهسته‌گام (ناتوانی هوشی) با نشانگان داون با رویکرد برنامهٔ آموزش انفرادی خانواده محور بود.

روش‌بررسی: روش تحقیق حاضر نیمه‌آزمایشی از نوع پیش‌آزمون و پس‌آزمون با گروه کنترل بود. جامعهٔ آماری تمام دانش‌آموزان دبستانی آهسته‌گام (ناتوانی هوشی) با نشانگان داون شهرستان همدان بودند که در سال تحصیلی ۹۶ ـ ۱۳۹۵ در مدارس استثنایی شهرستان همدان مشغول به تحصیل بودند. نمونه شامل ۲۰ نفر دانش‌آموز آهسته‌گام (ناتوانی هوشی) دبستانی بانشانگان داون بود که به‌صورت در دسترس انتخاب گردیدند. به‌منظور جمع‌آوری اطلاعات لازم، از دو آزمون جداگانهٔ پیشرفت تحصیلی خواندن (پیش‌آزمون و پس‌آزمون) محقق‌ساخته استفاده شد. داده‌های به‌دست‌آمده از طریق انجام آزمون تحلیل کوواریانس و با نرم‌افزار SPSS تجزیه‌وتحلیل گردید.

یافته‌ها: نتایج نشان داد که آموزش متون خواندن کاربردی با رویکرد برنامهٔ آموزش انفرادی خانواده‌محور بر عملکرد خواندن دانش‌آموزان آهسته‌گام (ناتوانی هوشی) با نشانگان داون، تأثیر معناداری دارد ($p<۰/۰۰۱$).

نتیجه‌گیری: از نتایج به‌دست‌آمده در پژوهش حاضر استنباط می‌شود هرچه قدر متون خواندنی که به دانش‌آموزان آهسته‌گام (ناتوانی هوشی) با نشانگان داون آموزش داده می‌شود، کاربردی‌تر باشد، یعنی دانش‌آموزان توانایی خواندن، فهمیدن و کاربست آن متون را در زندگی روزانه و موقعیت‌های اجتماعی داشته باشند، عملکردشان در خواندن بهبود می‌یابد.

کلیدواژه‌ها: متون خواندن کاربردی، برنامهٔ آموزش انفرادی، دانش‌آموزان آهسته‌گام (ناتوانی هوشی) با نشانگان داون، رویکرد خانواده‌محور، عملکرد خواندن.

حق انتشار محفوظ است © ۱۳۹۵ ، مجله مطالعات ناتوانی. این یک مقاله با دسترسی آزاد است که تحت مجوز اختیار_غیرتجاری ۴/۰ بین‌المللی (https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.fa) منتشر شده است که به شما اجازه می‌دهد که مواد منتشر شده در این مقاله را با شرط ارجاع مناسب به نسخهٔ اصلی، به‌طور غیرتجاری نسخه‌برداری و توزیع کنید.

[Downloaded from www.jdisabilstud.org on 2026-11-03]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1397.8.0.57.2]

۱ مقدمه

هدف اصلی در آموزش دانش‌آموزان آهسته‌گام با نشانگان داون این است که به آن‌ها کمک شود تا توانایی‌های نهفتهٔ خویش را تا بیشترین درجه پرورش داده و درجهت تأمین نیازهای خود و انتظارهای معقول جامعه به کفایت لازم برسند. در کنار محدودبودن میزان هوشی، مسائل و نیازهای خاصی وجود دارد که باید بدان توجه شود تا دانش‌آموز آهسته‌گام بتواند همانند سایر افراد جامعه رشد کند. از بین این نیازها و مهارت‌ها می‌توان از خواندن نام برد که از ضرورت‌ها و مهارت‌های اساسی و ضروری در زندگی روزانه محسوب می‌شود. درواقع در برنامهٔ آموزشی دانش‌آموزان آهسته‌گام بخش بسیار مهم، آموزش خواندن است. تحقیقاتی که تاکنون صورت‌گرفته، چهار عامل عمده را در رشد خواندن سهیم می‌دانند. این عوامل شامل آگاهی واجی و تناظر نویسه‌ـ واج و سرعت نامیدن و آشنایی با ساختار دستور زبان می‌شود. بااین‌حال کسب این مهارت برای دانش‌آموزان آهسته‌گام کار ساده‌ای نیست (۱). کودکان آهسته‌گام (ناتوانی هوشی) بانشانگان داون اغلب تأخیرهای زبانی دارند که اکتساب خواندن را با مشکل‌های زیادی روبه‌رو می‌سازد. آموزش کلمه‌ـ تصویر مهارت‌های زندگی روزمره، روشی مداخله‌ای بوده و برای دانش‌آموزان بانارسایی‌های تحولی که در خواندن پیشرفتی نداشته، مفید است. کلمه‌ـ تصویرها باید از محیط خود دانش‌آموزان انتخاب شود. دانش‌آموزان بانارسایی تحولی دوزبانه در اکتساب خواندن با مشکلات زیادی روبه‌رو هستند (۲). نتایج تحقیق روهنا و برودر نشان داد این کودکان مهارت‌های اولیهٔ خواندن را تاحد زیادی یاد می‌گیرند؛ ولی در مهارت‌های بعدی دچار ضعف می‌شوند. برای مثال در سن ۴ تا ۶ سال، کودکان آهسته‌گام (ناتوانی هوشی) بانشانگان داون شناسایی دیداری کلمات را در سطح سنی خود نشان می‌دهند و در سن ۶ تا ۸ سال، این کودکان درمقایسه با سطح سنی‌شان عملکرد ضعیف‌تری دارند؛ به‌طوری‌که در مهارت‌های رمزگشایی واجی و مهارت‌های خاص درکی، دچار مشکل عمده هستند. در سطح سنی ۹ سال و بیشتر، این کودکان در همهٔ مهارت‌های خواندن مربوط به سن خود دچار اشکال بوده و کارآیی ضعیف‌تری را درمقایسه با همسالان خویش نشان می‌دهند (۳).

ازجمله دلایلی که می‌توان برای موفق‌نشدن دانش‌آموزان آهسته‌گام در خواندن ذکر کرد:

۱. مشکل مربوط به طبیعت خاص عمل خواندن بوده که به‌طور غیرملموس و نمادی انجام می‌گیرد؛

۲. بی‌صبری و عجلهٔ نظام آموزشی مدرسه است. بدین‌صورت که قبل از ارائه و تقویت مهارت‌های پیش‌نیاز (در دورهٔ آمادگی)، آموزش خواندن را شروع می‌کند؛

۳. کم‌بودن اطلاعات توصیفی دربارهٔ آهسته‌گامی و فرایند خواندن و کاربرد روش‌های مختلف در آموختن خواندن است؛

۴. ضعف در تهیه و ارائهٔ مواد خواندنی کاربردی برای کودکان و دانش‌آموزان آهسته‌گام است (۴).

خواندن کاربردی را اینگونه می‌توان تعبیر کرد: متون خواندنی که به دانش‌آموزان آموزش داده می‌شود، علاوه‌بر اینکه، باید بار فرهنگی و ملی هر کشور و منطقه را دارا باشد، باید براساس نیازها و موقعیت واقعی زندگی شخصی و اجتماعی دانش‌آموزان تدوین و طراحی شود؛ به‌طوری‌که، دانش‌آموزان بتوانند دانسته‌ها و دانش خواندن خود را در موقعیت واقعی زندگی شخصی و اجتماعی خویش به‌کار گیرند (۵).

نحوهٔ تهیه و تنظیم کتاب درسی و روش تدریس معلم در تقویت مهارت خواندن به دانش‌آموزان، بسیار مهم و تعیین‌کننده است. مشکل اصلی‌تر برای کودکان آهسته‌گام (ناتوانی هوشی) در یادگیری دروس آموزشگاهی، درزمینهٔ خواندن مشهود می‌شود. درواقع، برای کودکانی که تازه وارد مدرسه شده و مشغول فراگیری مواد درسی آموزشگاهی می‌شوند، خواندن به‌مثابهٔ فرایند ذهنی بسیار پیچیده که مستلزم هماهنگی و ادراک بصری، نگاه‌داری ذهنی، بازشناسی، رمزگردانی و بازگویی نمادهای مکتوب بوده، امری بسیار مشکل است (۴).

مهارت‌های خواندن کاربردی عبارت است از تشخیص و خواندن برچسب‌ها و آرم‌های محیط زیست، شناختن و خواندن ایام هفته و ماه‌ها و سال‌های مهم، استفاده از دفترچهٔ راهنمای تلفن، استفاده از اینترنت برای دسترسی به اطلاعات، خواندن بروشور برای پیداکردن اطلاعات، خواندن کلمات پول، خواندن رسید خرید، خواندن منو، خواندن فرم‌های درخواست (۶).

در تحقیق بوک و جوشی، معلمان دورهٔ متوسطه گزارش دادند، برنامهٔ درسی که برای دانش‌آموزان آهسته‌گام (ناتوانی هوشی) آموزش‌پذیر ارائه می‌شود، شامل ۲۳/۸ درصد برنامهٔ آموزش ویژه و ۱۹ درصد برنامهٔ درسی کاربردی و ۱۵/۳ درصد برنامهٔ آموزش عمومی است (۷). کاپلز و آیاکنو درپژوهشی دو روش آموزش کل‌خوانی کلمه (ببین و بگو) و جزءخوانی (تجزیه‌وتحلیل کلمه) را برای یادگیری خواندن در کودکان بانشانگان داون مقایسه کردند. نتایج مشخص کرد آزمودنی‌های هر دو گروه پیشرفت درخورتوجهی در خواندن کلمه‌های آموزش‌دیده نشان دادند؛ ولی فقط آزمودنی‌های گروه جزءخوانی قادر به تعمیم این مهارت‌ها بودند و پیشرفت چشمگیری را در کلمات آموزش‌ندیده ارائه دادند (۸).

در پژوهشی مقایسه‌ای، مهارت‌های خواندن افراد با نشانگان داون در حال تحصیل در کلاس اول با مهارت‌های خواندن دانش‌آموزان عادی کلاس اولی بررسی شد. نتایج مشخص کرد افراد بانشانگان داون در مهارت‌های درک شنیداری مربوط به خواندن پیشرفت کمتری از دانش‌آموزان عادی داشتند و مقایسهٔ پروفایل دو گروه نشان داد سطح درک خواندن از روی درک شنیداری در هر گروه پیش‌بینی‌پذیر است؛ درنتیجه، دانش‌آموزان با نشانگان داون نمی‌توانند توانایی‌های خواندن دانش‌آموزان عادی را نشان دهند؛ اما تأثیر درک شنیداری بر مهارت خواندن آن‌ها انکارپذیر نیست (۹). تاملینسون و همکاران طی مطالعه‌ای در دانش‌آموزان با ناتوانی‌های یادگیری، اثربخشی برنامهٔ آموزش انفرادی را بر یادگیری این دانش‌آموزان اثبات کردند (۱۰). طی پژوهشی دربارهٔ میزان رضایت‌مندی والدین به آموزش ازطریق برنامهٔ آموزش انفرادی، ۸۰ درصد والدین با اجرای برنامهٔ آموزش انفرادی موافق و فعالیت‌های اعضای گروه را موجب افزایش خلاقیت و یادگیری فرزندشان دانستند (۱۱).

برنامهٔ درسی کاربردی مبتنی‌بر ابعاد مختلف مهارت زندگی ازقبیل مهارت‌های اجتماعی و مهارت‌های زندگی روزمره و مهارت‌های کاری

[Downloaded from www.jdisabilstud.org on 2026-11-03]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1397.8.0.57.2]

است. در برنامهٔ درسی کاربردی نیازهای ویژهٔ هر دانش‌آموز مشخص شده و برنامهٔ درسی هر دانش‌آموز براساس آن نیازها طراحی می‌شود. این برنامه نه‌تنها نیازهای فعلی بلکه نیازهای آیندهٔ دانش‌آموز را نیز مدنظر قرار می‌دهد (۱۲). مواد خواندن کاربردی به‌ویژه برای دانش‌آموزان بانشانگان داون که درزمینهٔ تفکر انتزاعی دارای مشکل جدی بوده و همچنین باتوجه به وجود رابطهٔ خیلی نزدیک بین خواندن ضعیف و مشکلات زبان شفاهی (۱۳)، از گام‌های بسیاراساسی در آموزش و توسعهٔ مهارت خواندن است؛ زیرا خواندن ابزار قدرتمندی برای رشد و پیشرفت زبان بیانی و گفتار افراد باسندرم‌داون و بهبود رشد شناختی آن‌ها به‌شمار می‌آید. نتیجهٔ همهٔ این‌ها، افزایش ارتباطات اجتماعی و رسیدن به استقلال بیشتر برای افراد بانشانگان داون است (۱۴).

درصورت اجرانکردن برنامه‌های آموزشی کاربردی متناسب با توانایی‌ها و نیازها و تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان با نیازهای ویژه، علاوه‌بر اینکه یادگیری آموزشگاهی به‌طور مطلوب صورت نخواهد گرفت، پیامدهایی نظیر متحمل‌شدن هزینه‌های زیاد بدون کسب نتیجهٔ رضایت‌بخش، سپری‌شدن دوران طلایی یادگیری دانش‌آموزان و کاهش انگیزهٔ معلم و دانش‌آموز و والدین به‌علت یادگیری کمتر از حد انتظار را نیز به‌همراه خواهد داشت. طی پژوهشی که افروز و همکارانش انجام دادند، بیش از ۵۰درصد بزهکاران، افرادی هستند که به‌علت مشکلات یادگیری و اجرانشدن برنامهٔ آموزشی مناسب، ترک‌تحصیل کرده‌اند (۴). باتوجه به ضعف برنامه‌های آموزشی خواندن کاربردی برای دانش‌آموزان آهسته‌گام (ناتوانی هوشی) با نشانگان داون و محدودبودن پژوهش در این زمینه و همچنین ضرورت انجام پژوهش‌های زیاد درزمینهٔ اثربخشی آموزش برنامهٔ درسی کاربردی و اطلاع‌رسانی جامع دربارهٔ نتایج آن، هدف محققان پژوهش حاضر، بررسی اثربخشی آموزش متون کاربردی بر مهارت خواندن دانش‌آموزان آهسته‌گام دبستانی دارای نشانگان داون با استفاده از رویکرد برنامهٔ آموزش انفرادی خانواده‌محور بود.

۲ روش‌بررسی

پژوهش حاضر باتوجه به اهداف و ماهیت (محدودبودن در نمونه‌گیری و کنترل‌نداشتن بر همهٔ عوامل تهدیدکنندهٔ روایی درونی پژوهش)، از نوع روش‌های شبه‌آزمایشی بود. همچنین باتوجه به اجرای مداخله، از طرح پیش‌آزمون و پس‌آزمون با گروه کنترل استفاده شد.

جامعهٔ آماری پژوهش حاضر را تمامی دانش‌آموزان آهسته‌گام دبستانی بانشانگان داون پایه‌های دوم و سوم ابتدایی مدارس استثنائی از شهرستان همدان، در سال تحصیلی ۹۶ـ۱۳۹۵ تشکیل دادند. در این پژوهش، ۲۰ دانش‌آموز آهسته‌گام (ناتوانی هوشی) دبستانی بانشانگان داون به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. به‌علت محدودبودن حجم جامعهٔ آماری، از روش سرشماری استفاده شد.

بعد از مشخص‌شدن گروه مطالعه‌شده (۲۰ دانش‌آموز بانشانگان داون) و قرارگرفتن نمونه‌ها به‌صورت تصادفی در دو گروه آزمایش (۱۰ نفر) و گروه کنترل (۱۰ نفر)، پیش‌آزمون برای نمونه‌ها اجرا گردید. سپس دانش‌آموزان گروه آزمایش توسط معلمان متخصص با مدرک تحصیلی لیسانس و فوق‌لیسانس کودکان استثنائی به‌مدت پنج‌هفته و هر هفته ۳ جلسهٔ ۳۰دقیقه‌ای تحت آموزش قرار گرفتند؛ این معلمان در رابطه با نحوهٔ آموزش متون خواندن کاربردی با رویکرد برنامهٔ آموزش انفرادی خانواده‌محور، آموزش‌های لازم را دیده بودند. والدین گروه آزمایش نیز در دو جلسه آموزش‌های لازم را جهت کار با فرزندشان دریافت کردند. سپس براساس مراحل اجرای برنامهٔ آموزش انفرادی که از ششمین ویراست کتاب کودکان استثنائی نوشتهٔ هالاهان و کافمن سال ۱۹۸۸ اقتباس شد، آموزش متون خواندن کاربردی با رویکرد برنامهٔ آموزش انفرادی صورت گرفت. خلاصهٔ مراحل اجرای برنامهٔ آموزش انفرادی به‌شرح زیر است:

جدول ۱. مراحل اجرای برنامهٔ آموزش انفرادی

مراحل	فعالیت‌های انجام‌گرفته
پیش از ارجاع	ـ مراجعه به آموزشگاه و تشکیل جلسه با مدیر و کادر آموزشی و ارائهٔ توضیحات لازم دربارهٔ موضوع پژوهش و اهمیت آن و همچنین توضیح ضرورت همکاری کادر آموزشگاه جهت کسب نتایج مطلوب. ـ تشکیل گروه برنامهٔ آموزش انفرادی، مشتمل‌بر آموزگار، دانش‌آموز، مدیر، مشاور، مربی بهداشت، مربی پرورشی و والدین دانش‌آموز و برنامه‌ریزی برای جلسات بعدی گروه.
ارزیابی	ـ ارزیابی جامع دانش‌آموزان معرفی‌شده توسط گروه برنامهٔ آموزش انفرادی، ازجمله آزمون خواندن، آزمون عملکرد تحصیلی خواندن (پیش‌آزمون)، بررسی پروندهٔ دانش‌آموزان و کسب اطلاعات لازم از والدین و آموزگاران مربوط و ارزیابی میزان شنوایی و بینایی و وضعیت جسمانی و اجتماعی آن‌ها. ـ تشکیل جلسهٔ تدوین و نگارش برنامهٔ آموزش انفرادی توسط تمامی اعضای گروه براساس ارزیابی‌های به‌عمل‌آمده و تعیین سطح فعلی عملکرد، اهداف آموزشی، سازگاری و انطباق‌ها و خدمات ویژه.
آموزشی	ـ اجرای برنامهٔ آموزشی: برنامهٔ آموزشی براساس برنامهٔ آموزش انفرادی خانواده‌محور تدوین شده و هفته‌ای ۳ جلسهٔ ۳۰دقیقه‌ای و به‌مدت متوسط ۱/۵ ماه اجرا می‌شود. ـ سنجش میزان پیشرفت دانش‌آموز: پس از آموزش، آزمون عملکرد تحصیلی خواندن (پس‌آزمون) به‌عمل آمد (۱۵).

[Downloaded from www.jdisabilstud.org on 2026-11-03]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1397.8.0.57.2]

جهت ارزیابی مهارت خواندن دانش‌آموزان مطالعه‌شده، از آزمون پیشرفت تحصیلی خواندن[1] محقق‌ساخته، استفاده شد. برای تهیهٔ این آزمون، فراوانی کلمه‌های به‌کاربرده‌شده در محتوای کتاب «بخوانیم» پایه‌های دوم و سوم ابتدایی آهسته‌گام، استخراج شد. سپس از بین این کلمه‌ها، کلمه‌هایی با فراوانی بیشتر، انتخاب و در مرحلهٔ بعد این کلمه‌ها در قالب دو متن داستانی ۱۲۰ کلمه‌ای بهم‌پیوستهٔ ساده و مفهوم سازمان‌دهی شدند. در پایان هر متن پنج سؤال درک مطلب قرار گرفت که نشانگر میزان درک دانش‌آموزان از آن متن بود. بدین‌صورت دو متن خواندن به‌همراه پنج سؤال تهیه شد. هدف از این آزمون، بررسی سطح خواندن آزمودنی از لحاظ دقت، سرعت و میزان درک مطلب، تحلیل خطاهای خواندن و همچنین کشف قوت و ضعف وی بود. برای ارزیابی دقت خواندن، تعداد خطاهای دانش‌آموزان در زمینه‌های جانشینی (جانشینی یک‌کلمه یا حرف به‌جای کلمه یا حرف دیگر)، امتناع (مکث زیاد قبل از خواندن کلمهٔ مدنظر)، تلفظ اشتباه، افزودن کلمه یا حرف یا هجا، حذف کلمه یا حرف یا هجا، بازگویی اصلاحی و جابه‌جایی (عسک به‌جای عکس) محاسبه شد و به این صورت نمرهٔ دقت خواندن به‌دست آمد. برای ارزیابی سرعت خواندن، از تعداد کلمات خوانده‌شده براساس زمان برحسب دقیقه استفاده شد. همچنین نمرهٔ درک مطلب براساس تعداد پاسخ‌های صحیح به سؤال‌های درک مطلب به‌دست آمد.

باتوجه به اینکه این آزمون از نوع آزمون‌های وابسته به ملاک بوده، برای تعیین روایی آن، از روایی محتوایی استفاده شد. برای این منظور، ۶ نفر از استادان دانشگاه و متخصصان تعلیم‌وتربیت آزمون را باتوجه به میزان دقتی که هدف‌های آموزشی و محتوای مدنظر را می‌سنجید، درجه‌بندی و میزان مطابقت آن را با هدفی که از آن استخراج شده بود، تعیین کرده و روایی محتوایی آزمون‌ها را تأیید کردند. برای تعیین پایایی آزمون، از روش درصد توافق استفاده شد (۱۶). برای این منظور، رسیدن به‌حد تسلط را برای آزمون مشخص کرده و سپس دو فرم موازی از این آزمون روی گروهی (۲۰ نفر) از دانش‌آموزان همان پایه‌ها، اجرا شد. در ادامه درصد دانش‌آموزانی مشخص شد که در هر دو آزمون به‌حد تسلط رسیده یا نرسیدند. نتایج نشان داد درصد دانش آموزانی که در درک مطلب و دقت و سرعت خواندن هر دو آزمون به‌حد تسلط رسیده یا نرسیدند به‌ترتیب ۹۱درصد و ۸۲درصد و ۸۶درصد بود یا به‌عبارتی ضریب پایایی درک مطلب و دقت و سرعت خواندن و کل آزمون به‌ترتیب ۰/۹۱، ۰/۸۲، ۰/۸۶ و ۰/۸۶ به‌دست آمد.

داده‌های پژوهش در دو سطح آمار توصیفی (میانگین و انحراف استاندارد و جدول فراوانی) و آمار استنباطی (آزمون تحلیل کوواریانس) توسط نرم‌افزار SPSS با سطح معناداری ($p<۰/۰۵$) تجزیه‌وتحلیل شد. لازم به‌ذکر است، حضور تمامی دانش‌آموزان شرکت‌کننده در تحقیق با رضایت‌نامهٔ کتبی والدین انجام گرفت.

۳ یافته‌ها

در پژوهش حاضر ۲۰ نفر دانش‌آموز آهسته‌گام (ناتوانی هوشی) دبستانی بانشانگان داون (۱۰ نفر گروه آزمایش، ۱۰ نفر گروه کنترل) شرکت داشتند. میانگین سن گروه آزمایش ۱۲/۴ و میانگین سن گروه کنترل ۱۲/۲ بود.

جدول ۲. شاخص‌های توصیفی متغیرهای دقت خواندن و سرعت خواندن و درک مطلب خواندن در پیش‌آزمون و پس‌آزمون به‌تفکیک دو گروه به‌همراه نتایج تحلیل کوواریانس

متغیر	گروه	پیش‌آزمون		پس‌آزمون		مقایسهٔ پس‌آزمون میانگین‌ها	
		میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	مقدار F	مقدار p
دقت خواندن	آزمایش	۵/۲	۲/۲۳	۱۰/۶	۲/۸۳	۲۱/۰۲۸	<۰/۰۰۱
	کنترل	۴/۹	۴/۵۸	۶/۷	۴/۱۱		
سرعت خواندن	آزمایش	۱۸/۰	۶/۰۰	۲۶/۸	۵/۰۳	۳۲/۷۹۵	<۰/۰۰۱
	کنترل	۱۹/۸	۵/۱۱	۲۲/۰	۶/۰۷		
درک مطلب	آزمایش	۱۰/۰	۳/۸۸	۱۵/۶	۲/۹۵	۲۰/۵۶۱	<۰/۰۰۱
	کنترل	۱۰/۴	۲/۷۹	۱۲/۰	۳/۲۶		

جدول ۲ میانگین دقت خواندن و سرعت خواندن و درک مطلب خواندن گروه کنترل و گروه آزمایش را در حالت پیش‌آزمون و پس‌آزمون نشان می‌دهد. نتایج گویای این مطلب است که میزان دقت خواندن و سرعت خواندن و درک مطلب خواندن در بین دانش‌آموزان بعد از اعمال آموزش اثربخشی متون خواندن کاربردی با رویکرد برنامهٔ آموزش انفرادی خانواده‌محور افزایش یافته است. برای معناداری این افزایش در گروه آزمایش درمقایسه با گروه کنترل، آزمون تحلیل کوواریانس انجام شد. همان‌گونه که در جدول ملاحظه می‌شود، نتایج تحلیل کوواریانس نشان می‌دهد که پس از حذف اثر پیش‌آزمون میانگین نمرات پس‌آزمون دقت خواندن و سرعت خواندن و درک مطلب خواندن دانش‌آموزان آهسته‌گام (ناتوانی هوشی) دبستانی بانشانگان داون در گروه آزمایش به‌طور معنادار بیشتر از گروه کنترل است ($p<۰/۰۰۱$)؛ درنتیجه آموزش متون خواندن کاربردی با استفاده از رویکرد برنامهٔ آموزش انفرادی خانواده‌محور بر دقت خواندن و سرعت خواندن و درک مطلب خواندن دانش‌آموزان آهسته‌گام (ناتوانی هوشی) دبستانی با نشانگان داون تأثیر معناداری دارد.

۴ بحث

[1]. Reading academic achievement test

[Downloaded from www.jdisabilstud.org on 2026-11-03]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1397.8.0.57.2]

پژوهش حاضر با هدف ارزیابی اثربخشی آموزش متون خواندن کاربردی بر مهارت خواندن در دانش‌آموزان آهسته‌گام (ناتوانی هوشی) دبستانی دارای نشانگان داون با رویکرد برنامهٔ آموزش انفرادی خانواده‌محور صورت گرفت.

این پژوهش دارای پیشینهٔ پژوهشی کاملاً منطبقی با موضوع مدنظر نیست؛ ولی باتوجه به اینکه برای آموزش متون خواندن کاربردی از برنامهٔ آموزش انفرادی با رویکرد خانواده‌محور استفاده شد که در آن والدین نقش کلیدی داشتند، نتایج با برخی پژوهش‌ها همسوست. برای مثال نتایج پژوهشی در ۱۶ نفر از دانش‌آموزان بانیازهای ویژه (اختلال یادگیری و بیش‌فعالی همراه با کمبود توجه و اختلال در درک شفاهی) نشان داد آموزش براساس برنامهٔ آموزش انفرادی، به‌طور معناداری باعث افزایش پیشرفت دانش‌آموزان در خواندن و نوشتن شده است (۱۱). در مطالعهٔ دیگری، تأثیر رویکرد خانواده‌محور بر مداخلات زودهنگام بررسی شد. نتایج این مطالعه مشخص کرد ۸۷درصد والدین از نوع برنامهٔ مداخله‌ای راضی بودند. متخصصان نیز از ارائهٔ این برنامه رضایت کلی داشتند. آن‌ها معتقد بودند والدین با شناخت و احساس بیشتری به نیازهای فرزندانشان توجه داشته و کمک می‌کردند. همچنین اعتمادبه‌نفس والدین در قبول توانایی خود جهت کمک به فرزندشان افزایش یافته بود (۱۷). دانش‌آموزان بانشانگان داون درزمینهٔ تفکر انتزاعی با مشکل جدی مواجه هستند و نیز رابطهٔ خیلی نزدیک بین خواندن ضعیف و مشکلات زبان شفاهی وجود دارد (۱۴). بکلی و برد (۱۴) در تحقیق خود بیان کردند مواد خواندن کاربردی از گام‌های بسیاراساسی در آموزش و توسعهٔ مهارت خواندن است؛ زیرا خواندن ابزار قدرتمندی برای رشد و پیشرفت زبان بیانی و گفتار افراد باسندرم داون و بهبود رشد شناختی آن‌ها محسوب می‌شود. نتیجهٔ همهٔ این‌ها، افزایش ارتباطات اجتماعی و رسیدن به استقلال بیشتر برای افراد بانشانگان داون است (۱۶).

در این پژوهش ابعاد و مؤلفه‌های مختلف خواندن (خرده‌مقیاس‌های خواندن) در دانش‌آموزان آهسته‌گام (ناتوانی هوشی) دبستانی بانشانگان داون مطالعه شد. نتایج نشان داد آموزش متون خواندن کاربردی بر دقت خواندن و سرعت خواندن و درک مطلب خواندن دانش‌آموزان آهسته‌گام (ناتوانی هوشی) تأثیر معناداری دارد. منظور از دقت خواندن تعداد خطاهایی است که دانش‌آموزان در زمینه‌های جانشینی (جانشینی یک‌کلمه یا حرف به‌جای کلمه یا حرف دیگر)، امتناع (مکث زیاد قبل از خواندن کلمهٔ مدنظر)، تلفظ اشتباه، افزودن کلمه یا حرف یا هجا، حذف کلمه یا حرف یا هجا، بازگویی اصلاحی و جابه‌جایی (عسک به‌جای عکس) دارند؛ نمرهٔ دقت خواندن براساس تعداد خطاهای موجود در خواندن، کسب می‌شود. سرعت خواندن از تعداد کلمات خوانده‌شده براساس زمان برحسب دقیقه محاسبه شده و درک مطلب نیز ازطریق طرح چند سؤال از محتوای متن به‌دست می‌آید. باتوجه به اینکه کودکان آهسته‌گام ازلحاظ کنش عمومی هوش به‌طور معنادار کمتر از میانگین قرار دارند، بنابراین در عملکرد تحصیلی آن‌ها به‌ویژه درزمینهٔ خواندن به‌دلیل ویژگی خاص انتزاعی‌بودن آن، با مشکلات بیشتری روبه‌رو هستند. از نظر رشد شناختی هرگز به سطح انتزاعی نمی‌رسند؛ لذا در آموزش آن‌ها باید بر روش‌های تدریس عینی و ملموس و استفاده از ابزار و وسایل تکیه شود. درزمینهٔ سرعت خواندن می‌توان اشاره کرد که بهبود سرعت خواندن تاحدود زیادی به شناسایی واج‌ها و تشخیص کلمه و کل‌خوانی دانش‌آموزان مرتبط است (۱).

در تبیین دیگر دررابطه با درک مطلب توجه به چند نکته ضروری است. ابتدا اینکه توانایی تشخیص واژه‌ها برای تسلط بر متن چاپی مهم و حیاتی بوده و چنانچه دانش‌آموز بتواند به‌راحتی کلمات را تشخیص دهد، در این صورت قادر به تمرکز بر معنا خواهد بود (۱۸) پیش از انجام مداخله، خواننده قسمت اعظم تلاش خود را صرف تشخیص کلمه‌ها می‌کرد؛ درنتیجه ظرفیت پردازشگری بسیار کمی برای درک مطلب باقی می‌ماند؛ اما پس از انجام مداخله باتوجه به اینکه مداخلهٔ صورت‌گرفته در این پژوهش موجب افزایش دقت و صحت خواندن گروه آزمایش شد، دور از انتظار نبود که به‌دنبال افزایش توانایی دانش‌آموزان در تشخیص کلمات، توانایی درک مطلب آن‌ها نیز افزایش یابد.

نتایج مطالعات و تحقیقات بکلی و برد نشان داد: ۱. آموزش زودهنگام خواندن به کودکان بانشانگان داون خزانهٔ لغات این کودکان و پیشرفت زبان بیانی آن‌ها را افزایش می‌دهد؛ ۲. تمرین جملات مناسب در خواندن منجربه استفادهٔ فزاینده از دستورزبان صحیح و قواعد صرف‌ونحو در گفتارشان می‌شود؛ ۳. آموزش خواندن از سنین کم به کودکان بانشانگان داون سن خواندن آن‌ها را به سن تقویمی‌شان نزدیک می‌کند؛ ۴. آموزش خواندن به این کودکان کمک کرده تا مشکلات مربوط به تأخیر رشد زبان را بهبود بخشند (۱۹).

به‌طورکلی، پژوهش‌ها بیان می‌کند آموزش خواندن به افراد بانشانگان داون باعث بهبود و رشد زبان بیانی و گفتار آن‌ها و درنتیجه افزایش ارتباطات اجتماعی و کسب مهارت‌های زندگی شغلی و اجتماعی و استقلال فردی این افراد می‌شود. دانش‌آموزان آهسته‌گام (ناتوانی هوشی) صرف‌نظر از علل و سطح کم‌توانی ذهنی‌شان، نیازمند آموزشی هستند که آن‌ها را برای زندگی مستقل آماده کند. بدین‌منظور طراحی برنامه‌های آموزشی جهت افزایش توانایی آن‌ها برای کارکرد مستقل‌تر در زندگی روزمره بسیار ضروری است.

۵ نتیجه‌گیری

از نتایج به‌دست‌آمده در پژوهش حاضر استنباط می‌شود هرچقدر متون خواندنی آموزش‌داده‌شده به دانش‌آموزان آهسته‌گام (ناتوانی هوشی) با نشانگان داون کاربردی‌تر باشد، یعنی دانش‌آموزان توانایی خواندن و فهمیدن و کاربست آن متون را در زندگی روزانه و موقعیت‌های اجتماعی داشته باشند، عملکردشان در خواندن بهبود می‌یابد.

۶ تشکروقدردانی

از مسئولان آموزش‌وپرورش استثنائی استان همدان و همچنین تمامی معلمان و والدین و کارشناسان کودکان استثنائی استان به‌سبب همکاری مستمرشان، صمیمانه تشکر و قدردانی می‌شود.

[Downloaded from www.jdisabilstud.org on 2026-11-03]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1397.8.0.57.2]

References

1. Afrooz Gh. An Introduction of Psychology and Education of Exceptional Children. Twentieth edition. Tehran: University of Tehran, 20. [Persian]
2. Conners FA, Rosenquist CJ, Sligh AC, Atwell JA, Kiser T. Phonological reading skills acquisition by children with mental retardation. Research in developmental disabilities. 2006;27(2):121-37. doi:10.1016/j.ridd.2004.11.015
3. Rohena-Diaz EI, Browder DM. Functional reading for students with developmental disabilities who are linguistically diverse. Journal of Behavioral Education. 1996;6:25-33. doi:10.1007/BF02110475
4. Afrooz Gh. Principles and Methods to Prevent Disabilities. 26th edition. Tehran: University of Tehran, 2010. [Persian].
5. Gambrell LB, Cleland CJ. Minimum Competency Testing: Guidelines for Functional Reading Programs. Journal of Reading. 1982;25:342-4. https://www.jstor.org/stable/i40001634
6. Departman of Education. Programming for individual Needs, Pathway, Functional Curriculum Guid. 2008.
7. Bouck EC, Joshi G. Functional curriculum and students with mild intellectual disability: Exploring postschool outcomes through the NLTS2. Education and Training in Autism and Developmental Disabilities. 2012:139-53. https://www.jstor.org/stable/23880095
8. Cupples L, Iacono T. Phonological awareness and oral reading skill in children with Down syndrome. Journal of Speech, Language, and Hearing Research. 2000;43:595-608. doi:10.1044/jslhr.4303.595
9. Roch M, Levorato MC. Simple view of reading in Down's syndrome: The role of listening comprehension and reading skills. International Journal of Language & Communication Disorders. 2009;44:206-23. doi:10.1080/13682820802012061
10. Tomlinson CA, Brimijoin K, Narvaez L. The differentiated school: Making revolutionary changes in teaching and learning. ASCD; 2008.
11. Vassiliki G, Marita P, Eleni A. The efficacy of teaching differentiation on children with Special Educational Needs (SEN) through Literature. Procedia-Social and Behavioral Sciences. 2011;29:67-74. doi:10.1016/j.sbspro.2011.11.207
12. Foreman P. Education of students with an intellectual disability: Research and practice. IAP; 2009.
13. Catts HW, Kamhi AG. The connections between language and reading disabilities. Psychology Press; 2005.
14. Buckley S, Bird G, Sacks B, Archer T. A comparison of mainstream and special education for teenagers with Down syndrome: Implications for parents and teachers. Down Syndrome Research and Practice. 2006 Jan 1;9(3):54-67.
15. Kauffman H, Hallahan DP. Exceptional children: Introduction to special education.Prentice-Hall International, Inc; 1988.
16. Saif AA. Educational measurement, assessment and evaluation. Tehran: Doran Publications. 2004; 473. [Persian]
17. Iversen MD, Shimmel JP, Ciacera SL, Prabhakar M. Creating a family-centered approach to early intervention services: Perceptions of parents and professionals. Pediatric Physical Therapy. 2003 Apr 1;15(1):23-31. doi:10.1097/01.PEP.0000051694.10495.79
18. Shirazi ST, Nili Pour R. Diagnostic reading test. Tehran: University of Welfare and Rehabilitation Sciences; 2011. [Persian]
19. Buckley S, Bird G. Teaching children with Down syndrome to read. Down syndrome Research and practice. 1993;1:34-9.

[Downloaded from www.jdisabilstud.org on 2026-11-03]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1397.8.0.57.2]